

ՄԱԳՆԻՍՍԱԿԱՆ ԲՈՒՆ

HYPERNOTISME

(Շար. տես էջ 424)

Ի սկզբան դարուս, երեւելի արբան փարիա լուստանացի, որ ի փառիկ ժամանակ մը մեծ յաջողութիւն գտաւ, իրեն ներկայացողները կը քնացընէր պարզապէս հրամայելով որ քնանան։ Նուազէ զօրաւորն, անոր հաւատարմով աշակերտն, հետեւեալ կերպով կը նկարագրէ իրեն դրութիւնը.

«Թիկնաթուփ վրայ հանգիստ կը նստեցընէ այդ փորձին ենթակուելու ուզող անձը. անոր աչքերը փակել կու տայ որպէս զի ցրման պատճառ մը չըլլայ. ապա շորս կողմը աւանախորին լուսութիւն կը տիրէ. և վերջապէս կը հրամայէ անոր հանգիստ քնանալ, և անոր մտաց մէջ զազափարաց ազդեցութիւնը նուազեցընելու համար, փորձողին վրայ կը ջանայ կեդրոնացընել տալ անոր միտքը, եթէ կարելի է, առանց որոշ գաղափարներ կազմելու։ Եւ երբոր այդ անձը այսպէս կը պատրաստէ մագնիսական քնոյ ենթարկելու համար, վճռական կերպով կը հրամայէ որ քնանայ։ Այս հրամանին վրայ, ենթարկելի անձը յաճախ անհրաժեշտ յուզում մը կը զգայ, մի և նոյն ժամանակ լծմբութեամբ ատաղին աստիճանին մէջ կ'իջնայ։ Եւ եթէ ատաղին անգամ այսպէս կ'ըլլայ, սովորաբար հարկ է հրամանը շատ անգամ կրկնել կատարեալ քուն առաջ բերելու համար։ Աւելի ստույգ կերպով կարելի է այդ արգասիքը ձեռք բերել՝ քնանալի անձին ճակտին վրայ դնելով քնացընողին մատը, և կամ անոր ուսերէն զինքը յանկարծ շարժելով։ Միով բանիւ, եթէ նա պիտի քնանայ, երկու կամ երեք վայրկեան բաւական է քնացընելու համար։»

Այժմ այս կերպը ամէն տեղ քիչ շատ կը գործադրուի, բայց ամենէն աւելի ճարտարութեամբ և մեծ յաջողութեամբ զայն գործադրողն է Նանսիի քնացուցիչ նշանաւոր դպրոցն։ Պէրնէյամ իւր հիւանդները քնացընելուն կերպը կը նկարագրէ այսպէս. «Աստիկ, տեսէք թէ ինչպէս կը քնացընեմ։

Նախ կ'ըսեմ հիւանդին՝ թէ կը կարծեմ որ քեզի օգտակար բան մը պիտի ընեմ ենթարկելով զքեզ բուժական ազդեցութեան, և թէ կարելի է բժշկել ըստ հիւանդութեանց և կամ մեղմացընել մագնիսական քնով. ֆասակար կամ կարգէ դուրս գործողութիւն մը չէ այդ. պարզ քնոյ է կամ լծմբութիւն՝ զոր ամէն մարդու վրայ կրնանք առաջ բերել և այս հանգիստ, լուսութեան՝ ջգային դրութիւնը հաւասարակշռութեան մէջ կը գնէ, և այլն։ Եւ եթէ հարկ ըլլայ, անոր զիմացը կը քնացընեմ մի կամ երկու հոգի՝ ցուցընելու համար իրեն որ այս վիճակիս մէջ նեղացուցիչ բան մը չկայ. և երբոր մտքէն կը հանեմ նախապաշարմունքը՝ զոր տոգորած է անոր օրտին մէջ մագնիսականութեան խորհրդաւոր գաղափարն, մանաւանդ երբ կը տեսնէ բժշկուած կամ քիչ շատ լուսացած հիւանդները, կը վստահի և անձնատուր կ'ըլլայ։ Այն ատեն կ'ըսեմ իրեն. — Ինձի նայէ՛ և քնանալ միայն մտածէ՛։ Արտահանուց քիչ վրայ ծանրութիւն պիտի զգաս, աչացը վրայ յոգնածութիւն մը. կը խաղան աչքերդ, կը սկսին թացնալ, տեսութիւնդ աղօտ է, աչքերդ կը փակուին։ — Ոմանք կը փակեն իրենց աչքը և անմիջապէս կը քնանան։ Ոմանց վրայ նոյն փորձը կը կրկնեմ, աւելի ազդեցութիւն և այլ և այլ շարժումներ կ'ընեմ, ինչ շարժում կամ ձև ալ ըլլայ. աջ ձեռացս երկու մատերը կը գնեմ քնանալի անձին աչաց առջև և կը յորդորեմ զինքը որ զանոնք սեւեռէ մատանցս վրայ, և կամ երկու ձեռքերս շատ անգամ անոր աչաց առջև վերէն վար կ'իջեցընեմ, և կամ կը յորդորեմ որ աչքերը սեւեռէ իմ աչացս վերայ և միանգամայն կը ջանամ անոր բոլոր ուշադրութիւնը կեդրոնացընել քնոյ գաղափարին վրայ։ Կ'ըսեմ. — Արտահանուցդ կը

փակուին, այլ ևս չես կրնար բանալ զանոնք: Բազկացող և սրունիցող վրայ ծանրութիւն մը կը զգաս. բունը կու գայ: — Ապա հրամայական ձայնով մը կը յաւելում. — Քնացիր: — Եւ յաճախ այս վերջին բառս ազգողագրին է բռն ո՞ր եւ է իր. աչքերն կը գոցուին, հիւանդը կը քնանայ կամ գէթ ազնեցորդիան կրեր է՞»:

Վերոյիշեալ տողից մէջ Պէրնէյամ կը խօսի աչաց սեեման, իրեն գործադրած շարժմանց վրայ: Սակայն չխաբուիրք. այդ ամէն բան իրեն համար երկրորդական է, վասն զի իրեն համոզմամբ՝ բունը առաջ բերողն է միայն քնոյ գաղափարն: Հիւանդին՝ նայի՛ ինձի՛ կըսէ, զինքը ամիսփելու համար, և որպէս զի կանխաւ վերցընէ անոր քնանալու գաղափարը նուազեցնող ո՞ր եւ է մտածութիւն կամ արգելք. իսկ ըրած շարժումն ներքն ու ձեւերն՝ քնոյ գաղափարը անոր մտքին մէջ կենդանացընելու և արթնուն բռնելու կը ծառայեն:

Մանաւանդ թէ Պէրնէյամի փորձերուն յաճախ ներկայ ըլլալու պատիւը ունեցեր է մեր վերագոյն յիշած հեղինակին ֆրոնտինիէ, և կը վկայէ թէ տեսեր է երեսուն մարդիկ քնացընելու առանց ամենեւին շարժումներ ընելու կամ հրամայելու որ իրեն կամ ուրիշ ո՞ր եւ է առարկայի նային: Վերոյիշեալ նոյն հեղինակը կը յաւելու այսպէս. Չինքը կը տեսնեմ զեռ ևս և կը լսեմ՝ որ մեզի հանգիստանսիցս կ'ըսէ իւր նուրբ, փաղաքշիչ և փափուկ ձայնով՝ զոր երբեմն հրամայականի ալ կը փոխէ ըսելով. «Ահաասիկ տեսէ՛ք այս մարդը, այս տղան, և այն. անմիջապէս պիտի քնանայ. արտեանունքը կը ծանրանան... կը խաղան, կը խոնաւանան... ահա կը խոնարհին և կը փակուին... նա պիտի չկարենայ այլ ևս բանալ աչքերը... անկարելի է ձեզ այլ... բունը տարածուեր է բոլոր մարմնոյն վրայ... Թեք կը բարձրացընեմ... չէք կրնար վար առնուլ զայն... անկարելի է այդ... անհնարին է...»:

Եւ յերաւի քնացողն շատ անգամ ի զուր կը ջննայ բանալ աշուրները կամ թեք խոնարհեցընել: Դարձեալ, յաճախ, մանաւանդ թէ գրեթէ միշտ Պէրնէյամ՝ բաշտփորձ մազնիսացուցիչն յտառ է կը վարէր ըսելով մեզի. «Ահաասիկ գաւաթ մը իրեն համար օգտակար ըմպելի պիտի տամ. և այդ զինքը պիտի զովացընէ, խաղաղցընէ, և հիւանդութիւնը պիտի մեղմացընէ»: Մի և նոյն ժամանակ քնացողին ալ ձեռքէն կը բռնէ և զայն այնպիսի դրից մէջ կը դնէ իրեն թէ գաւաթը պիտի բռնէ, և յետոյ իրեն երկու մատերը բաժակի պէս անոր կը մտեցընէ ըսելով. «Աղէկ բռնէ, զգոյշ կեցի՛ր չկոտորես... խմէ՛»: Իսկ քնացողն մեծ արտոժով մը խմցիրեն երեսկայական ըմպելին: Եւ այս վայրկեանին այնպիսի խոր էր բունն՝ որ եթէ օգտակար ըլլար, կարելի էր զեռ եւս ուրիշ փորձեր ալ ընել:

Փիղոր իրաւամբ կ'ըսէ՝ թէ «այսպէս փաղաքշտօց քնացընելու կերպերն բազմատեսակ կրնան ըլլալ»:

Դիւրաւ մագնիսացողի մը կ'ըսեն. «Մէկ թիւն մինչ և վեց պիտի համրես, և վեցին հասնելուդ պէս պիտի քնանաս». և ճիշդ այդպէս արդիւնքը առաջ կու գայ: — Եւսմա ևս. «Պիտի քնանաս այս ինչ տեղ հասնելուդ պէս, այդ ինչ դուռը բանալով, այն ինչ առարկան շոշափելով». և նա իրօք կը քնանայ հասնելով այդ որոշեալ տեղը, բանալով նշանակեալ դուռը, շոշափելով սահմանուած առարկան, զոր օրինակ, զըջակալ մը, բանալի մը, զոյգ մը ձեռնաց: Այս անուղղակի փաղաքշական կերպերն երբեմն ազդողագրին եղանակաւ կը յաջողին ոմանց վրայ՝ որոնք անտարբեր կը կենան հրամայական կերպերու առջև: — Դեռ աւելի զարմանալին կայ. տը Ժոն շատ անգամ յաջողեր է քնացընել այնպիսի հիւանդներ՝ որք շատ մը ծանօթ միջոցներու առջև անզգայ մնացեր էին, այսինքն, նա խոր շունչ առնուլ կու տար, փակ աչքերով, վստահա-

1. De la suggestion et de ses applications à la thérapeutique, էջ 1:

2. Leçons cliniques sur l'hystérie et l'hypnotisme, հո. Բ. էջ 91:

ցընելով զերենք՝ որ յետ այսչափ ինչ ան-
զամ շնչառութեանց պիտի քնանան :

Միով բանիւ, մաշնիսացուցին ո՛ր և է
գործողութեան հետ որ կը կապէ մագնի-
սական քնոյ գաղափարը, նոյն գործողու-
թեան կատարմամբը առաջ կու գայ ճշունդ :
Պօնի, քնախօսութեան առաջնակարգ ուսու-
ցիչ ի Նանսի, հետեակալ ապշեցուցիչ օրի-
նակը կը պատմէ :

« Մինչդեռ քանի մը ամիս հանգստեան
համար թողնով զՆանսի պիտի մեկնէի, Ա...
զոր սովորաբար ամէն օր կը քնացընէի,
առաւօտ մ'ըսաւ ինձ :

— Այլ ևս չես կրնար քնացընել զիս,
որովհետեւ կը մեկնիս :

— Ինչո՞ւ չէ :

— Այդ անկարելի է, վասն զի հոս պիտի
չըլլաս :

— Բան մը չէ. պիտի տամ քեզի մագ-
նիսացեալ նշանադրոյններ, և երբոր ուզենաս
քնանալ՝ անոնց մին կը զինե շարքարաւան
ընդ մէջ. պիտի քնանաս քառորդ մը . . .
Բայց յետոյ միտաց փոփելով՝ ըսի. Պար-
զագոյն միջոց մ'ալ կայ. երբոր կ'ուզես
քնանալ՝ բաւական է որ իմ անունս տալով
ըսես. քնացո՞ղք զիս. անմիջապէս պիտի
քնանաս :

— Այս ինչ կատակ է :

— Ոչ. կատակ չէ. լրջօրէն կը խօսիմ :

— Չեմ կրնար հաւատալ :

— Գիտարբն է փորձելն : Փորձէ՛, և
պիտի տեսնես որ կը յաջողի :

— Շատ լաւ :

Նա գրեթէ համոզուած չէր, և կը խոս-
տովանիմ՝ որ թէպէտ ես արտաքսապէս
վստահութիւն կը ցուցընէի, սակայն ներքին
վստահութիւնս գրեթէ ոչինչ էր : Նա ի պար-
տէզ կ'իջնէ, իսկ ես սենեկիս մէջ կը կենամ՝
որպէս զի վրան ազդեցութիւն չընեմ նա-
յոսածըով կամ ներկայութեամբս :

Յետ սակաւ ժամանակի, հոս ներկայ ե-
ղողներն կու գան իմացընելու ինձ թէ « Նա
կը քնանայ » :

Ի՛նչեւեմ ի պարտէզ, և զինքը ոտից վրայ
քնացած կը գտնեմ : Սակայն գուցէ իմ
մերձաւոր ներկայութեան ազդեցութիւնը

բաւ իրեն վրայ, հետեաբար՝ հետաքրքի-
ր էի գիտնալ՝ թէ արդեօք Նանսիլէն հեռա-
նալովս՝ նոյն երեւոյթը առաջ պիտի գա՞յ :
Ուստի սօքզ. Լիէպօլէն, որուն ստէպ կու
գար նա, խնդրեցի քննել զինքը և իմացը-
նել ինձ : Ըստ ամենայնի նոյն արդիւնքը
առաջ եկաւ : Անմիջապէս քնանալու համար
բաւական էր ըսել վերոյիշեալ իմաստները :
Եւ այդ կերպ քնանալու մէջ զարմանալին
այս է՝ որ քնոյն ատեն ներկայ եղող ան-
ձանց հետ սոմնսկին յարաբերութիւն չունի
քնացողն, մտիկ չընեն ո՛ր և է մարդու և նոյն
իսկ սովորաբար զինքը քնացողին, ինչպէս է
սօքզ. Լիէպօլէն¹ :

Վնացընելի անձ մը համոզէ՛ որ տունդ
կեցած զինքը պիտի քնացընես այս ինչ
ժամուն. — նոյն ժամուն, նա կ'ըլլայ ան-
հանգիստ, կը ձգէ աշխատութիւնը և կը
քնանայ : Հայտնահայն յաջողութեամբ այդ
փորձը ըրած է ուղղագրութեան ախտէն ա-
զատ եղող անձանց վրայ, զոր նա ինքն
այսպէս կը պատմէ. « Յամին 1880, փե-
տրուար 1ին, կ'իմացընեմ Ֆրիտլանտեր ու-
սանողին՝ որ հետեւէն զինքը պիտի քնացը-
նեմ՝ նոյն օրը ժամը 4ին, և զինքը կը հա-
մոզեմ որ ժամը 4էն սակաւ մի առաջ ժա-
մացոյց նայի՝ ստուգելու համար այս գործին
կատարումը : Տօքզ Ռիւկնէրին կը յանձնեմ
զիտել զինքը. — վերոյիշեալ ժամուն կը քնա-
նայ Ֆրիտլանտեր² » :

Նոյն արդիւնքը առաջ կու գայ՝ եթէ քնոյ
զաղափարը դրուի քնացընելի անձին մէջ
նամակով կամ հեռաձայն գործւով, ինչպէս
զայդ ցուցուց Լիէփուս : Այս նշանաւոր մագ-
նիսացուցիչն կը գրէ մէկու մը՝ զոր կանխաւ
ալ քնացուցեր էր.

« Այս տողերս կարդալէ մի քանի վայր-
կեան ետքը պիտի քնանաս, եթէ՛ կտամայ և
եթէ՛ ակամայ . . . Հինգ վայրկեան յետոյ
պիտի արթննաս . . . Եւ պիտի չկարենաս
սակէ վերջը կարգալ այս նամակը առանց

1. Le somnambulisme provoqué, էջ 29 :

2. Ueber die sogenannte thierische Magnetismus,
էջ 57 :

քնանալու հինգ վայրկեան . . . քնացիր ու նամակ ընդունող անձն ամէն անգամ որ կը կարգար պոյ մոգական թուղթը, կը քնանար :

Շարայարեյի Հ. Ս. ՍԱՐԵԱՆ

ՏԱՆԴԻԼ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ԿԱՏԱԿԵՐԳՈՒԹԻՒՆ

ԵՐԿՐՈՐԳ ԵՐԳ

ՆԱԽԵՐԳԱՆՔ ԴՈՒՈՅ

ՍԱՐԱՍԺ ՄԱՐԻԿԱՅԻՆ ԵՒ ՕԳՆՈՒԹԻՒՆ ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ

ԵՐԵՔ ՕՐԱՆԱԼ ԿԱՆԱՅՔ

Օրն իրկուն կ'ըլար և օգը մըթին կորգէր երկրի մէջ գտնուած էակներն իրենց խոնջանքն. և մի միայն ես կը պատրաստուէի դիմադրել մարտին¹ թէ ըլլայ ճամբուն, թէ կարեկցութեան Ջոր անմոյրդ միտքըս պիտի նկարէ : Մուսաբ, վեհ Հաննար², արդ օգնեցէք ինձ . Ո՛վ միտք, որ գրեցիր ինչ որ ես տեսայ Ազնուութիւնդ հոս պիտի երեւնայ . Ըսկըսայ . « Ո՛վ իմ առաջնորդ քերթող, ինծի այդ մեծ քայլն ընել չըտըած նայէ՛ թէ վեր չէ՛ կարողութենէս :

1. Դիմադրել մարտին. պարտի համբերել կրկին դժուարութիւններու, նախ՝ ստիպուած է դժնէ և տաճանելի ճամբէ մը ուղեւորել . դարձեալ պէտք է ինքզինքը բռնադատէ որ չըլլայ թէ դատապարտեալ հոգւոց վրայ խղճայ, կարեկցի :

2. Հանձնար. շատերը կը հասկընան բուն ներշնչող ոգին : Բայց հաւանական չ'երեւիր որ քերթողն ինքզինքը սուգած ըլլայ կոյել . աւելի զազափարական հանձնարը, հանձնարը ընդհանրապէս :

3. Երեսն. Ենէականին մէջ . Զ. — Սիւրբառ. Ենէակ . Զ. 763, և այլն. — Հայր. Ենէաս :

4. Ոստի. Աստուած :

5. Կը գովես. Ենէականին մէջ :

6. Խոնցաս. Հմմտ. Ենէակ . Զ. — Պատմաաւարակուած ըլլալով զանկա պատերազմելու

Դու կ'ըսես³ թէ հայրը Սիւրբառն Ողբութեան ատեն՝ դեռ մահկանացու, Գնաց անմահական աշխարհն իրապէս : Բայց խելքով մարդուն անդէպ բան չի թուիր թէ ինչպէս ոստին⁴ ամենայն չարեաց թոյլ տըաւ իրեն այն ճամբորդութիւն, Երբ անկէ յառաջ գալիքը մտածէ . Զի նա վեհ Հոռովայ և իւր տէրութեան Հրեղէն երկնից մէջ հայր ընտրուեցաւ . Եւ իրաւ թէ Հոռովմ, թէ իւր տէրութիւն Հաստատուեցան այն սուրբ տեղւոյն համար Ուր նըստի յաջորդը մեծ Պետրոսին : Այս ճամբորդութեամբ՝ զոր դուն կը գովես⁵ Իմացաւ⁶ բաներ որ պատճառ եղան իր յաղթութեան հետ պապեան ծիրանւոյն . Գընաց հոն⁷ յետոյ Անթոն ընտրութեան Բերելու⁸ խրախոյս մը այն հաւառքին՝ Որն որ ըսկեղբն⁹ է վերկուութեան ճամբուն : Բայց ես ինչո՞ւ գամ, կամ ո՞վ թոյլ կու տայ Զեմ ոչ Ենէաս և ոչ ալ Պօղոս . Արժանի չեմ ես այդպիսի պատուոյ : Վասնզի եթէ հաւանիմ գալու, Կը վախնամ գուցէ յիմար բան մ՝ ընեմ, Իմաստուն ես դուն, զիս լաւ կ'ըմբռնես¹⁰ : Եւ նըման անոր՝ որ նոր մշտածամար Միտքը փոխելով կը մերժէ ուզածն, Եւ մինչև սկըսած գործը կը թողու, Այսպէս ըրի մութ գառկփերին վրայ . Զի մշտածելով ձգեցի այն ձեռնարկ : Զոր այնքան փութով յանձն առի սկըզբան : « Ինչ որ կ'իմանամ քու խօսածներէդ, Պատասխանեց չուքը վեհ քերթողին, Հոգիդ պաշարուած է վատ երկիւղէ :

Տեսնեսի դէմ և յաղթելու . և դոյն այդ յաղթութիւնը պատճառ եղաւ շինութեան Հոռովմ քաղաքին¹¹ որ յետոյ պապութեան աթոռը հաստատուեցաւ :

7. Գրեմք հոն. այսինքն յարքայութիւն : — Անթրոնարքեան . Հմմտ. Գործք Ա. Թ. 15 : Պօղոս առաքեալ երրորդ երկնքը յափշտակուեցաւ, և կ'ըսէ . « Եթէ մարմնով և եթէ առանց մարմնոյ՝ ոչ գիտեմ : Աստուած գիտէ » : Բ. Էդր. ԺԲ, 2, և այլն :

8. Բերելու. արքայութենէն, արժանեցելով քրիստոնէական յոյժ՝ երբ որ ալ ըլլայ՝ հոն ժամանելու համար :

9. Սկիզբն. մէկ կողմանէ վառն դեռ առանց հաւատքի անկարելի է հանդ ըլլալ Աստուծայ, Ա. Երր. 6. Միւս կողմանէ՝ վառն զի հաւատքը առանց գործոց մեռեալ են. Թակ. Բ. 26 :